Oponentský posudek diplomové práce Martina Zástěry
„Postavení Nejvyššího soudu v americkém politickém systému a význam jeho rozhodování pro politický proces ve Spojených státech amerických“

1. Téma diplomové práce je zajímavé a pro zpracování na zdejší katedře politologie a sociologie velmi vhodné. Zatímco totiž ve USA je politologický výzkum soudní moci velmi rozvinutý, v ČR je to poněkud opomíjené téma, neboť z hlediska politologů vše, co souvisí s právem, je věcí zájmu právníků, kteří se však namnoze omezují jen na texty právních předpisů a určitý typ zkoumání judikatury. Je přitom evidentní, že posilování soudní moci činí důležitou analýzu jak politických vlivů na ni působících, tak i jejího ovlivňování politických procesů. Právě tyto otázky by měly patřit do odborného profilu této katedry, přičemž je důležité je nejdříve přenést z jejich domácího prostředí. V tomto ohledu je tudíž nutno vznik předložené práce přivítat.

2. Diplomová práce má nadprůměrný rozsah: 97 stran autorského textu + obsah, tři přílohy, seznam literatury a internetových zdrojů, anotaci a anglický abstrakt. Z této stránky tedy zcela vyhovuje nárokům kladeným na tento typ kvalifikačních prací. Zhruba 13 stran je převzatých z autorovy vlastní bakalářské práce, na což ovšem autor sám upozorňuje; začlenění převzatého textu je organické a vzhledem k rozsahu nijak nevadí.

3. Práce je rozčleněna na úvod, závěr a čtyři výkladové kapitoly („*Ústavní soudnictví*“, „*Postavení Nejvyššího soudu v americkém politickém systému*“, „*Politický charakter instituce Nejvyššího soudu*“ a „*Význam rozhodování Nejvyššího soudu pro politický proces v USA*“), z nichž ta poslední představuje více než dvě třetiny textu a je klíčová. Věnována je třem tematickým okruhům: rasové segregaci, federalismu a zásadním společenským otázkám typu interrupcí či sňatků osob stejného pohlaví. Tematické okruhy jsou vybrány instruktivně, nevím jen, zda je nejšťastnější celý spor o míru regulace ekonomiky podřadit hlavičce federalismu. Tím pádem se zde ocitá i výklad o *Rooseveltově* pokusu ovládnout Nejvyšší soud, což je věc velice důležitá, ale možná z jiného důvodu než jsou vztahy Unie a států.

4. Z hlediska formálního upozorňuji jen na občasné problémy s interpunkcí, případně s odpovídajícími tvary skloňovaných podstatných jmen a k nim se vztahujících sloves či jmen přídavných, eventuálně na chybějící text (odkaz na stránku v pozn. 6 nebo absence textu v pozn. 77) či ojedinělý překlep. Není také úplně důvodné dále členit „*Úvod*“, zahrnuje-li oddíl 1.1 celý text kapitoly.

Poněkud kritičtěji hodnotím práci s literaturou. Nejde mi přitom ani tak o to, že seznam literatury postrádá pořádající kritérium (abeceda, vročení…), ale spíše o jeho rozsah. Nesporně je sice hodno ocenění zařazení několika cizojazyčných titulů (tady by nemělo smysl přít se o reprezentativnost toho či onoho díla, protože je možné vybírat z desítek solidních knih), stejně jako i práce s četnými cizojazyčnými internetovými zdroji. Přesto, nebo právě proto, mohla být věnována pozornost i titulům česky psaným či vydaným. Pokud jde o kreaci Nejvyššího soudu a techniky jím užívané interpretace Ústavy USA, hodilo se využít knihy v práci citovaného *Roberta Borka* (tam ovšem uváděn jako „Borg“) „*Amerika v pokušení*“; v kontextu s jinými soudy se tímto tématem zabývám i já ve společném článku se *Zdeňkem Kühnem* „*Kreace ústavních soudů ze srovnávací perspektivy*“ (Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 2003, č. 1). V úvodních výkladech o ústavním soudnictví se nabízelo využít knihu *Josefa Blahože* „*Soudní kontrola ústavnosti – srovnávací pohled*“, knižní studii *Elišky Wagnerové* „*Ústavní soudnictví*“ nebo obecnější práce *Vladimíra Klokočky*. O afirmativní akci vícekráte psala např. *Helena Petrův*, o „Marburym“ pojednával počátkem roku *Marek Antoš* v kontextu domácí diskuse o tzv. cause Melčák atd.

V souvislosti s prací se zdroji mi není úplně jasné, jakým způsobem autor užíval knihu „*American Legal History*“, když citace z ní jsou spojovány s odkazy na české překlady v „*Dějinách angloamerického práva*“.

5. Diplomová práce je čtivá, přehledná a dobře srozumitelná. Pěkně vykresluje, v čem a jak Nejvyšší soud ovlivňuje americký politický proces, líčí sinusoidy v jeho judikatuře ke vztahu Unie a států, objasňuje konstrukci práva na soukromí z „polostínů“ dílčích kodifikovaných svobod apod. Možná bych očekával více autorských komentářů, ale je pravda, že je ve zvýšené míře najdeme v „*Závěru*“. Ve své diplomové práci jsem ostatně jako autor také pravděpodobně nebyl přítomen o mnoho více než ve výběru pramenů a líčení faktů.

6. V dalším textu formuluji drobnější výhrady či otázky:

a) V jaké míře se dá ve Velké Británii mluvit o institucích obdobných americkému Nejvyššímu soudu (str. 6)?

b) Je to možná marginálie, ale nemyslím, že by se soudní rozhodnutí mohlo stát normou (str. 11). Jistě však může obsahovat nějaké pravidlo chování, tedy normu, stejně jako zákon.

c) V jakém smyslu suspendují soudci v *common law* svojí právotvorbou funkci zákonodárné moci (str. 11)? Znamená to, že zákonodárná moc je příslušná pro vytváření všech pravidel chování?

d) Trvalo přechodné období americké konfederace opravdu jedenáct let (str. 11)? Články konfederace jsou z roku 1781.

e) Zřejmě hlavní rozdíl mezi *Charlesem de Montesquieu* a Federalisty je v tom, že *Montesquieu* ještě patří k tradici smíšené ústavy (vlády), zatímco Američané již odvozují všechny moci od lidu (str. 12).

f) Jakou roli hraje v interpretaci Ústavy jako společenské smlouvy fakt jejího schválení lidem (viz též citace na str. 59)? Jinými slovy, dá se odhadovat, jaký význam by byl Ústavě přisuzován, pokud by byla schválena jen kontinentálním kongresem?

g) Myslím, že rozhodnutí *Marbury v. Madison* nevyvolalo takový ohlas především proto, že bylo negativní (str. 17). Kdyby tímtéž rozhodnutím Nejvyšší soud nejen vyložil svou kompetenci, ale současně ji hned pozitivně využil, byl by ohlas jistě větší.

h) Jen upozorňuji, že konstrukce „rady a souhlasu“ Senátu má kořeny v anglickém středověkém právu ve vztahu Koruny ke Sněmovně lordů.

ch) Za sporné považuji, jakým způsobem autor mluví o „politické orientaci“ soudců či soudcovských kandidátů (kap. 4). Má jít o hodnoty, světonázor, právní filosofii, orientaci na určitou metodu interpretace Ústavy a práva, nebo vskutku o konkrétní postoje k běžné politické agendě?

i) V nominačním procesu hrávají výraznější roli senátoři ze států, do nichž mají být jmenováni federální soudci (*senatorial courtesy*). Možná to platí i pro Nejvyšší soud.

j) Celý oddíl 4.1 vnímám jako poněkud slabší, zřejmě i kvůli absenci některých pramenů (viz výše). Bývalo by mu na jedné straně prospělo důkladnější pročtení a proškrtání (opakování jednoduché základní myšlenky na str. 20; podobně však též vnitřně rozporný text ve 2. odstavci na str. 72, poměr 7:5 hlasům v devítičlenném soudu na str. 86 nebo 85:42 ve stočlenném Senátu na str. 91 /tady má jít asi o 58 hlasů/), na straně druhé explicitnější argumentace podpírající jednotlivá tvrzení. Znamená absence předchozí soudcovské zkušenosti, že je nově jmenovaný soudce „neodborník“, i když je třeba profesorem práva, úspěšným advokátem nebo vysokým vládním úředníkem? *Earl Warren* nebo bývalý prezident

Taft patří k nejvýraznějším soudcům Nejvyššího soudu, ač přišli z politiky (pravdou ovšem je, že právě *Warrenovi* byl zhusta vytýkán politický, a nikoliv soudcovský styl jednání).

k) Na str. 26 autor uvádí, že členové Nejvyššího soudu své pozice využili „k dalšímu uplatnění v politickém životě“. *John Marshall* byl ovšem ministrem zahraniční před svým jmenováním soudcem a *Oliver W. Holmes* rezignoval na soudcovskou v 90 letech, pročež dosti pochybuji, že by po té ještě zamířil na ambasádu do Paříže.

l) Měl jsem pocit, soudě alespoň z *Kennedyho „Profilů odvahy“*, že odvolání *Andrew Johnsona* neprošlo o jeden hlas, nikoliv, že jeden hlas zabránil hlasování o odvolání.

m) Případ *Dreda Scotta* a posuzování sňatků mezi osobami téhož pohlaví jsou vhodným rámcem diskuse o originalismu, tedy metodě výkladu Ústavy podle doby vzniku. Chceme-li zrušit otroctví, učiňme tak změnou Ústavy, nikoliv tím, že se budeme tvářit, že v Ústavě je vlastně už dávno zakázáno, řekl by originalista. Velmi podobné to je u sňatků osob stejného pohlaví: těžko se tvářit, že byly připuštěny již na sklonku 18., případně na přelomu druhé a třetí třetiny 19. století. Nejde tu tedy primárně o posuzování toho, co je dobré či zlé, ale o kompetenci: co mají dělat zákonodárci a co soudci?

n) Proč se segregačním zákonům říkalo „*the Jim Crow laws*“ (str. 43)?

o) „*Equity*“ je v anglosaském právu terminus technicus, který se zpravidla přepisuje jen jako „ekvita“ (str. 56).

p) Suverenita parlamentu britského typu vylučuje ústavní soudnictví (str. 100; viz též výše k písm a/).

q) Jak autor hodnotí jmenování bývalých politiků mezi členy Ústavního soudu ČR (viz pozn. na str. 101)?

Většina ze shora přičiněných poznámek se vztahuje k dílčím nepřesnostem, jež by bývalo bylo možné odstranit pečlivější redakcí diplomové práce, kterou obecně považuji za pěknou a přínosnou a doporučuji ji proto k obhajobě. V závislosti na průběhu obhajoby navrhuji hodnocení „výborně“ nebo „velmi dobře“.

V Praze dne 20. prosince 2010

doc. JUDr. Jan Kysela, Ph.D.